

Орловська Н.А.
*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
професор кафедри кримінального права та процесу,
доктор юридичних наук, професор*

ТРАНСКОРДОННА ЗЛОЧИННІСТЬ: ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЧИ ГЛОКАЛІЗАЦІЯ

Транснаціональна злочинність як негативний результат глобалізації об'єднує держави світу в єдиний кримінальний простір із певним «розподілом ролей» (країни походження кримінальних товарів та послуг, країни-транзитери, країни-реципієнти, країни, у яких відмиваються доходи, одержані злочинним шляхом тощо).

Сьогодні серед численних напрямів запобігання транснаціональній злочинності, на думку фахівців, є сенс розглядати глокалізацію – процес реакції різноманітних сфер людського буття на локальному рівні на світову глобалізацію. В сфері кримінально-правового регулювання глокалізація передбачає встановлення ризиків включення національного правового поля у глобалізаційні процеси, визначення особливостей національного правового регулювання, що потребують збереження, формулювання та втілення національної позиції у глобальному дискурсі (Карчевський М.В. Глокалізація у сфері кримінально-правового регулювання, 2017).

Привертає увагу, що рівнем глокалізаційних процесів бачиться, переважно, національний (державний) рівень. У цьому плані, вочевидь, можна вважати національне кримінальне право глокалізаційною відповіддю на глобалізацію злочинності.

Однак, навряд чи доцільно розглядати національне кримінальне право в цілому в контексті глокалізації. Це дійсно так, коли йдеться про криміналізацію та пеналізацію конвенційних злочинів (зокрема, М.В. Карчевський наводить приклад кіберзлочинів). Але національне кримінальне право забезпечує запобігання й суто внутрішньо-національній загальнокримінальній злочинності, де немає потреби опосередковувати глобалізаційні процеси національною специфікою.

З огляду на це вбачається, що глокалізація є процесом, дотичним до специфіки локальних проявів саме транснаціональної злочинності. Серед останніх – транскордонна злочинність:

з одного боку, транскордонні злочини підпадають під ознаки злочинів, що носять транснаціональний характер (ч. 2 ст. 3 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності);

з іншого, особливістю транскордонних злочинів є факт фізичного перетинання правопорушником державного кордону, переміщення через державний/митний кордон певних осіб, предметів, вантажів тощо, тобто транскордонна злочинність локалізована на особливій території – у прикордонні.

Транскордонна злочинність безпосередньо пов'язана з подвійною, певною мірою, амбівалентною концепцією кордону, який призначений, за виразом Р. Ратті, розділяти різні політико-інституційні системи та одночасно забезпечувати контакт між різними соціальними колективами.

З огляду на зазначену особливість транскордонна злочинність стає вагомим фактором транскордонного співробітництва – практичного рівня відносин між Україною та суміжними країнами, у першу чергу, Європейським Союзом, на якому (рівні) реалізується регіональна політика з урахуванням інтересів держави та місцевих органів влади, здійснюється координація між регіонами сусідніх країн (Артёмов І.В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України, 2009).

Безпекова складова такого співробітництва як раз і полягає у запобіганні та протидії транскордонній злочинності. У цьому сенсі одним із першочергових завдань розвитку прикордоння по обидва боки кордону є запобігання організованим проявам транскордонної злочинності. Наприклад, пріоритетами транскордонного співробітництва України із сусідніми державами, в тому числі в рамках євро регіонів, визначені забезпечення безпеки та боротьба з організованою злочинністю (україно-польський кордон), забезпечення безпеки та запобігання контрабанді (україно-молдовський кордон).

Таким чином, транскордонна злочинність, будучи різновидом транснаціональної злочинності, втілює локальні кримінальні особливості, при цьому локальність означає регіональний, а не загальнодержавний рівень. Транскордонна злочинність опосередковує

транснаціональну кримінальність у злочини, що відображають соціально-економічну, політичну, демографічну специфіку територій по обидва боки кордону.

Але особи та предмети/вантажі, які перетинають кордон, далеко не завжди зупиняються у прикордонні суміжної держави, а економічний характер транскордонної злочинності визначається загально-державною соціально-економічною проблематикою. Чому ж пропонується аналізувати транскордонну злочинність у контексті глокалізації саме на регіональному рівні? Доцільність такого підходу визначена тим, що специфіка транскордонної злочинності безпосередньо визначається ступенем «прозорості» кордонів, організацією їх охорони, масовим включенням населення у кримінальні практики тощо.

Однак це кримінологічний, а не кримінально-правовий вимір запобіжної діяльності, кримінальний закон не може відобразити настільки «локальні» особливості протиправної поведінки.

Тому, враховуючи викладене, вбачається, що транскордонна злочинність як різновид транснаціональної кримінальності є проявом глокалізаційних процесів. Глокалізаційний дискурс у цьому плані доцільний на державному та регіональному рівнях. При цьому на державному рівні визначається кримінально-правова політика, формується нормативна база та правозастосовна практика, що враховують особливості національних можливостей кримінально-правового запобігання транснаціональній, у тому числі, транскордонній, злочинності. У свою чергу, на регіональному рівні здійснюються кримінологічні заходи різного характеру.